

ลักษณะภาษาไทย

ประทิน ทิมสาร

หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นตำราเรียนวิชาภาษาไทย ๔๐๑ (ลักษณะภาษาไทย) ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานของนักศึกษาระดับ ป.ก.ศ.ชั้นสูง ในขณะเดียวกันก็ใช้เป็นหนังสือรวบรวมเนื้อหาวิชาหลักภาษาไทยที่ทันสมัยที่กระจัดกระจายตามเล่มต่าง ๆ

เนื้อหาของหนังสือมี ๑๗ บท ว่าด้วยความแตกต่างระหว่างเสียงของคำกับรูปของคำ ระบบเสียงภาษาไทย โครงสร้างของพยางค์ของคำในภาษาไทย หมวดคำ การวิเคราะห์โครงสร้างประโยคในภาษาไทย ความเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม สาเหตุการใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพ

หลังจากที่ได้ศึกษาหนังสือเล่มนี้แล้ว ผู้เขียนต้องการให้นักศึกษาสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างภาษาพูดและภาษาเขียนได้ สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายได้ถูกต้องตามกาลเทศะและฐานะของบุคคล สามารถจำแนกเสียงในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ สามารถบอกความแตกต่างระหว่างคำและพยางค์ได้ สามารถทราบวิธีสร้างคำและยกตัวอย่างได้ สามารถสร้างประโยคหรือเรียงคำเข้าประโยคได้ สามารถบอกหน้าที่และตำแหน่งของคำในประโยคได้ สามารถบอกความเปลี่ยนแปลงภาษาในเรื่องเสียง รูปคำ การเรียงคำเข้าประโยคและความหมายได้

บทที่ ๑ ว่าด้วยภาษาคืออะไร? แบ่งออกเป็นกี่ประเภท? และลักษณะทั่วไปของภาษา

บทที่ ๒ บอกความแตกต่างระหว่างเสียงของคำกับรูปของคำ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ พวก ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างเสียงพยัญชนะกับรูปสระ ความแตกต่างระหว่างเสียงสระกับรูปสระ ความแตกต่างระหว่างเสียงวรรณยุกต์กับรูปวรรณยุกต์ และความแตกต่างระหว่างเสียงของคำกับรูปของคำ

บทที่ ๓-๖ พูดถึงระบบเสียงภาษาไทย อันได้แก่ ระบบเสียงพยัญชนะ ระบบเสียงสระ และระบบเสียงวรรณยุกต์ ได้แบ่งวรรณยุกต์ออกเป็น ๒ ชนิด คือ วรรณยุกต์

ระดับ (หน้า ๕๐) และวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับ (หน้า ๕๑) พร้อมกับแสดง
อวัยวะสำคัญที่ใช้ในการออกเสียง (หน้า ๑๙) ตารางสัทอักษรนานาชาติ
(หน้า ๒๑) แผนภูมิแสดงหน่วยเสียงภาษาไทย (หน้า ๒๓) ตัวอย่างการ
ถ่ายทอดเสียงด้วยสัทอักษรในภาษาไทย (หน้า ๒๔-๒๕) ภาพแสดงตำแหน่ง
ที่เกิดของพยัญชนะและสระของไทย (หน้า ๓๑ และ ๓๕) แผนภูมิแสดง
ตำแหน่งที่เกิดของเสียงสระไทย (หน้า ๔๐)

บทที่ ๘ กล่าวถึงโครงของพยางค์ในภาษาไทย ซึ่งแบ่งเป็นโครงสร้างของคำพยางค์
เดี่ยว โครงสร้างของคำสองพยางค์ และโครงสร้างของคำสามพยางค์
ขึ้นไป

บทที่ ๙ จำแนกระบบคำในภาษาไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ หน่วยคำที่มี
หน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวปรากฏหน้าหน่วยคำอื่น หน่วยคำที่มีลักษณะเป็น
หน่วยเสียงสระเดี่ยวปรากฏท้ายหน่วยคำอื่น หน่วยคำที่มีลักษณะเป็นกลุ่ม
ของหน่วยเสียงหรือพยางค์ซึ่งปรากฏตามลำดับไม่ได้ และหน่วยคำที่มีลักษณะ
เป็นกลุ่มของหน่วยเสียงซึ่งปรากฏตามลำดับได้ (หน้า ๖๔-๗๐) นอกจากนี้
ยังกล่าวถึงหลักการหาหน่วยคำและขีดของหน่วยคำอีกด้วย

บทที่ ๑๐ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างคำในภาษาไทยซึ่งมีวิธีการหลายอย่าง เป็นต้นว่า
การประสมคำ การซ้ำคำ การซ้อนคำ และการยืมคำจากภาษาอื่น
คำประสมแบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ คำประสม (Compound Word)
และคำประสม (Complex Word) (หน้า ๗๔) ส่วนคำซ้ำแบ่งออกเป็น
๒ ชนิด ได้แก่ คำซ้ำทั้งคำ เช่น ลูก ๆ, เด็ก ๆ, และคำซ้ำบางส่วนซึ่ง
อาจจะออกเสียงบางเสียงหรือหลายเสียงซ้ำกับคำตั้งไม่หมดทุกเสียง อาจ
จะซ้ำเฉพาะเสียงพยัญชนะ หรือเสียงสระ ตลอดจนตัวสะกด เช่น โอ้อ้อ,
กลิ้งกลิ้ง (หน้า ๘๒-๘๔) คำสุดท้ายคือคำซ้อนซึ่งมีด้วยกัน ๒ ประเภท
คือ ซ้อนกันหนึ่งคู่ และซ้อนกันสองคู่ คำซ้อนนี้อาจจะมีประโยชน์ทำให้เกิด
คำใหม่และมีความหมายชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ความหมายของคำ

ที่มาซ้อนได้กระจ่างขึ้น เน้นความหมาย รู้ความหมายและที่มาของคำ ตลอดจนรู้หน้าที่ของคำ และช่วยให้ผู้ฟังแยกความความหมายของคำได้อีกด้วย (หน้า ๘๔) ส่วนคำยืม เป็นคำที่ยืมมาจากภาษาอื่น เช่น การสมาสนธิ การเติมอุปสรรค ปัจจัย ลงอาคม และการยืมคำจากภาษาต่างประเทศทั้งคำ มล.ดูย ขุมสาย กล่าววว่า คำภาษาไทยมีรากฐานมาจากภาษาต่างประเทศประมาณ ๓๔% (หน้า ๘๐)

เรื่องราวเกี่ยวกับระบบกลุ่มคำหรือโครงสร้างของประโยค วลี และหมวดคำ มีรายละเอียดในบทที่ ๑๐-๑๒

บทที่ ๑๐ ได้บอกถึงโครงสร้างของประโยคภาษาตามการวิเคราะห์ของ ดร.วิจิตร ภาณุพงศ์ ว่า มีองค์ประกอบ ๓ ส่วน คือ ประโยค (Sentence) วลี (Phrase) และหมวดคำ (Word Class) (หน้า ๘๔) นอกจากนี้ยังได้แบ่งประโยคที่ใช้สนทนาในชีวิตประจำวันออกเป็น ๒ ชนิด คือ ประโยคเริ่ม และประโยคไม่เริ่ม (หน้า ๘๔) จำแนกโครงสร้างของประโยคหรือหน่วยประโยคออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้คือ หน่วยประโยคเสริม ได้แก่ หน่วยนามและหน่วยกริยา มีอยู่ด้วยกัน ๗ ชนิด (หน้า ๑๐๐) และหน่วยประโยคเสริม ได้แก่ หน่วยเสริม มี ๓ ชนิด และโครงสร้างของประโยคมูลฐานและหน่วยประโยคเสริมยังแบ่งตามลักษณะของประโยคเริ่มและไม่เริ่มได้อีก ๔ ประเภท (หน้า ๑๐๐) คือ ๑. โครงสร้างของประโยคมูลฐานที่เป็นประโยคเริ่ม ๒. โครงสร้างของหน่วยประโยคเสริมที่เป็นประโยคเริ่ม ๓. โครงสร้างของหน่วยประโยคมูลฐานที่เป็นประโยคไม่เริ่ม ๔. โครงสร้างของหน่วยประโยคเสริมที่เป็นประโยคไม่เริ่ม

บทที่ ๑๑ ได้ให้คำจำกัดความของ "วลี" แบ่งวลีออกตามหน้าที่ได้ ๕ ชนิด ได้แก่ นามวลี กริยาวลี พิเศษวลี สถานวลี และกาลวลี (หน้า ๑๑๑) และให้ตัวอย่างวลีแต่ละชนิดอย่างครบถ้วน

บทที่ ๑๒ ได้จำแนกหมวดคำออกเป็น ๗ ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา

คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน และคำอุทาน (หน้า ๑๑๔) ผู้แต่งได้แนะ

นำให้ใช้ "กรอบประโยคทดสอบ" เพื่อจำแนกหมวดคำด้วย (หน้า ๑๒๐)

บทที่ ๑๓ เป็น เรื่องของการวิเคราะห์โครงสร้างประโยคภาษาไทยโดยยึดแนวของ

กร.วิจิตรนัย ภาณุพงศ์ (หน้า ๑๓๓) โดยจะต้องวิเคราะห์สิ่งต่อไปนี้คือ

๑. ประโยคซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ช้อย่อย คือ ชนิดของประโยค ส่วนประกอบ

โครงสร้าง ๒. วลี จะต้องวิเคราะห์ชนิด ส่วนประกอบและโครงสร้างเช่น

กัน ๓. หมวดคำ จะต้องวิเคราะห์วิธีจำแนกหมวดคำ และหมวดคำชนิด

ต่าง ๆ (หน้า ๑๓๓-๑๓๔) และในบทนี้ยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอน

ในการวิเคราะห์และให้ตัวอย่างประกอบอีกด้วย

บทที่ ๑๔ กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในการใช้ภาษา ซึ่งเป็นธรรมชาติของ

ภาษาที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง มีคำใหม่เกิดขึ้นมาใช้ คำเก่าบางคำก็

เลิกใช้ (หน้า ๑๔๑) การเปลี่ยนแปลงมีหลายสาเหตุ ใหญ่บ้าง เล็กบ้าง

ตามลักษณะสาเหตุนั้น ๆ สาเหตุสำคัญได้แก่ ๑. ด้านการเมืองและ

ประวัติศาสตร์ ๒. การปะปนกันทางเชื้อชาติ ๓. การติดต่อแลกเปลี่ยน

กันทางวัฒนธรรม ๔. ด้านการศึกษาวชาการ ๕. ด้านศาสนาและปรัชญา

๖. ด้านเศรษฐกิจหรือการค้า และ ๗. ด้านความนิยม (หน้า ๑๔๒-๑๔๕)

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่ใหญ่ที่สุดคือความสัมพันธ์หรือการติดต่อ

เกี่ยวข้องกัน (หน้า ๑๔๗) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษามี ๒ ทฤษฎีด้วย

กัน คือ ทฤษฎี Superstratum (หน้า ๑๔๗) และทฤษฎี Substratum

(หน้า ๑๔๘) การเปลี่ยนแปลงของภาษามี ๓ ประเภทดังนี้คือ การเปลี่ยน

แปลงทางเสียง การเปลี่ยนแปลงทางไวยากรณ์ และการเปลี่ยนแปลงทาง

วงศัพท์

บทที่ ๑๕ ว่าด้วยภาษากับวัฒนธรรม เริ่มต้นด้วยการให้คำนิยาม "วัฒนธรรม" หลาย ๆ

แง่ (หน้า ๑๔๗) และบอกลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรม ๓ ประการ คือ

๑. การสะสม ๒. การถ่ายทอด ๓. การปรับปรุง (หน้า ๑๕๘ - ๑๕๙) วัฒนธรรมถูกจำแนกออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ และ วัฒนธรรมทางจิตใจ (หน้า ๑๕๙) ตอนท้ายของบทได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม โดยเน้นให้ทราบถึงภาษาเป็นวัฒนธรรมชนิดหนึ่ง และเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่ถ่ายทอดสืบกันมารวมทั้งเป็นเครื่องมือบันทึกวัฒนธรรม ถ่ายทอดวัฒนธรรม เป็นเครื่องบอกความแตกต่างทางวัฒนธรรมในแต่ละสังคม ตลอดจนเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในแต่ละสังคม รวมทั้งให้ทราบถึงความสัมพันธ์และสถานภาพของบุคคลในสังคมอีกด้วย (หน้า ๑๖๑-๑๖๔)

บทที่ ๑๖ กล่าวถึงหน้าที่ของภาษา ผู้ใช้ และผู้สอนภาษา ได้แบ่งหน้าที่ของภาษาออกได้ ๗ ประการ คือ ๑. เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสาร ๒. เป็นเครื่องมือแสดงความคิดและเหตุผล ๓. เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และความเพลึกเพลิน ๔. เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ๕. เป็นเครื่องมือในการปกครอง ๖. เป็นเครื่องมือในการประกอบกิจกรรมทางสังคม และ ๗. เป็นตัวบันทึกและถ่ายทอดจรรโลงวัฒนธรรมมิให้สูญหาย (หน้า ๑๖๕) นอกจากจะกล่าวถึงหน้าที่ของภาษาแล้ว ยังกล่าวถึงปัญหาการใช้ภาษาและหน้าที่ของผู้ใช้ภาษาว่า ผู้ใช้ควรรู้และเข้าใจลักษณะของภาษาที่เป็นสากล รู้และเข้าใจลักษณะโครงสร้างของภาษาของตน ผักผ่อนในการใช้ภาษาให้เกิดประสิทธิภาพ ใช้อย่างมีศิลปะเหมาะสมกับกาลเทศะ ตลอดจนรู้จักวางแผนและนิยมใช้ภาษาของตนอย่างบริสุทธิ์ใจ ส่วนผู้สอนก็ควรรู้จักหน้าที่ที่จะต้องสอนทักษะในการใช้ภาษา วิธีใช้ความรู้ในตัวภาษา ปลุกฝังทัศนคติ เป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา และชี้ให้เห็นประโยชน์และโทษของการใช้ภาษาผิด

บทที่ ๑๗ เป็นบทสุดท้าย เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาเหตุและการใช้คำราชาศัพท์และ
 คำสุภาพ ความสำคัญของคำราชาศัพท์ การสร้างคำราชาศัพท์ ซึ่งมี
 ๒ ชนิด ได้แก่ หลักการสร้างคำราชาศัพท์ที่เป็นคำนาม และหลักการ
 สร้างคำราชาศัพท์ที่เป็นคำกริยา (หน้า ๑๗๘-๑๗๙) พร้อมทั้งให้ตัวอย่าง
 วิธีการใช้และคำราชาศัพท์ที่ควรทราบไว้ด้วย

ตามความคิดเห็นโดยทั่วไป หนังสือ "ลักษณะภาษาไทย" เล่มนี้ แม้ว่าจะมีขนาด
 กระทัดรัด แต่เนื้อหาที่บรรจุไว้กว้างไว้อย่างมีระบบ ให้รายละเอียดในแต่ละหัวข้อและยกตัว
 อย่าง ตลอดจนแสดงแผนภูมิ แผนภาพประกอบ ซึ่งช่วยให้เข้าใจง่าย ตอนท้ายของแต่ละบท
 มีคำถามท้ายบทเพื่อช่วยให้งึกความใจดียิ่งขึ้น การใช้ภาษาเรียบเรียงง่ายต่อการเข้าใจ
 หนังสืออ้างอิงที่ใช้เป็นหนังสือที่ดี หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะที่จะใช้เป็นตำราสอนภาษาไทยได้ดี
 ตลอดจน เป็นหนังสืออ้างอิงและคู่มือในการสอนวิชาลักษณะภาษาไทยทั้งในระดับต้น (ชั้นมัธยม)
 และในระดับสูง (วิทยาลัย) ได้